

Mål C-320/24**Sammanfattning av begäran om förhandsavgörande i enlighet med artikel 98.1 i domstolens rättegångsregler****Datum för ingivande:**

30 april 2024

Domstol som begär förhandsavgörande:

Corte suprema di cassazione (Italien)

Datum för beslutet att begära förhandsavgörande:

26 april 2024

Klagande:

CR

TP

Motpart:

Soledil Srl, in concordato preventivo (f.d. Soledil SpA)

Saken i det nationella målet

Tvist mellan två konsumenter och ett byggföretag om beloppet för det avtalsvite som konsumenterna ska betala med anledning av att ett preliminärt avtal om köp av fastighet som ingicks år 1998 har hävts med hänvisning till avtalsbrott. Det nationella målet avser en talan väckt vid Corte di cassazione (nedan kallad Högsta domstolen) om prövning av lagenligheten av en dom i sak meddelad av en corte d'appello (nedan kallad appellationsdomstol) efter det att denna hade fått målet återförvisat till sig sedan Högsta domstolen genom en tidigare dom hade upphävt en första dom meddelad av en annan appellationsdomstol. Inom ramen för det nu aktuella nationella målet har konsumenterna för första gången hävdats att den aktuella bestämmelsen om avtalsvite är oskälig och ska förklaras ogiltig eller verkningslös med hänvisning till konsumentskyddsdirektivet 93/13/EEG. Frågan är emellertid huruvida det är möjligt att bortse från den rättskraft som implicit har kommit att omfatta de frågor som inte uttryckligen har tagits upp under förfarandet (såsom i det nu aktuella fallet frågan om oskäliga avtalsvillkors

ogiltighet eller verkningslöshet), så att Högsta domstolen under det nya förfarandet ex officio kan pröva frågan om ogiltighet eller verkningslöshet.

Syfte med och rättslig grund för begäran om förhandsavgörande

EU-domstolen ombeds med stöd av artikel 267 FEUF att uttala sig om huruvida direktiv 93/13/EEG om oskäligen villkor i konsumentavtal kan tolkas så, att det utgör hinder för en nationell processrättslig regel enligt vilken en domstol inte ex officio kan pröva huruvida ett oskäligt villkor är ogiltigt eller verkningslöst på grund av att det föreligger en rättskraft som implicit har uppkommit inom ramen för ett tidigare domstolsförfarande för prövning av sak- och rättsfrågor under vilket det genomgående antogs att det aktuella villkoret var giltigt och hade verkan, även med beaktande av att de berörda personerna inte åberopade denna ogiltighet eller verkningslöshet under det förfarandet.

Fråga som har hänskjutits för förhandsavgörande

Ska artiklarna 6.1 och 7.1 i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäligen villkor i konsumentavtal och artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna tolkas så,

- a) att de utgör hinder för tillämpningen av nationella processrättsliga principer med innebörden att prejudiciella frågor, även frågor rörande ett avtals ogiltighet, som inte har anförts eller tagits upp vid Högsta domstolens lagenlighetsprövning och som är logiskt oförenliga med domslutet i Högsta domstolens dom inte kan prövas under förfarandet vid den domstol till vilken målet återförvisas och inte heller i samband med den lagenlighetsprövning i Högsta domstolen som den domstolens dom på parternas begäran kan bli föremål för,
- b) även mot bakgrund av att konsumenterna har förhållit sig fullständigt passiva i och med att de inte gjorde gällande att de oskäligen villkoren skulle vara ogiltiga eller verkningslösa förrän i samband med överklagandet till Högsta domstolen av domen från den domstol som hade fått målet återförvisat till sig,
- c) och särskilt mot bakgrund av konstaterandet att ett avtalsvitesvillkor är oskäligt, vars belopp Högsta domstolen i samband med sin lagenlighetsprövning hade funnit skulle sättas ned i enlighet med lämpliga kriterier, och mot bakgrund av att konsumenterna inte hade åberopat avtalsvitesvillkorets oskälighet förrän den domstol som hade fått målet återförvisat till sig hade meddelat sin dom?

Anförda unionsbestämmelser och anförd praxis från EU-domstolen

Rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäligen villkor i konsumentavtal (nedan kallat direktiv 93/13), särskilt artiklarna 6 och 7.

Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (nedan kallad stadgan), artikel 47.

EU-domstolens dom av den 4 juni 2020, Kancelaria Medius (C-495/29, EU:C:2020:431), och dess fyra domar av den 17 maj 2022, SPV Project 1503 m.fl. (C-693/19 och C-831/19, EU:C:2022:395), Unicaja Banco (C-869/19, EU:C:2022:397), Ibercaja Banco (C-600/19, ECLI:EU:C:2022:394) och Impuls Leasing Romania (C-725/19, EU:C:2022:396).

Anförda nationella bestämmelser och anförd praxis från nationella domstolar

Artikel 1341 andra stycket i Codice civile (nedan kallad civillagen), enligt vilken det krävs ett särskilt dubbelt undertecknande av avtalsvillkor som till nackdel för en part medför en betydande obalans i fråga om de rättigheter och skyldigheter som följer av avtalet.

Artikel 1469-bis tredje stycket 6 i civillagen i den version som var i kraft den 9 september 1998 (den dag då det avtal som är i fråga i det nationella målet ingicks), vilken infördes genom lag nr 52 av den 6 februari 1996 såsom uttryckligt införlivande av direktiv 93/13 (och sedermera har blivit artikel 33 i lagstiftningsdekret nr 206 av den 6 september 2005 – Codice del consumo (nedan kallad konsumentlagen)), enligt vilken en oskälighetspresumtion gäller bland annat för villkor som innebär att det vid avtalsbrott ska betalas ett uppenbart oskäligt belopp.

Artikel 1469-quinquies i civillagen i den version som var i kraft den 9 september 1998, vilken infördes genom lag nr 52/1996 (och sedermera har blivit artikel 36 i konsumentlagen), enligt vilken oskäliga villkor är ogiltiga eller verkningslösa och deras verkningslöshet – som gäller enbart till förmån för konsumenten – kan tas upp ex officio av en domstol.

Artikel 394 i Codice di procedura civile (nedan kallad civilprocesslagen) och den rättspraxis där den artikeln tolkas. Enligt nämnda bestämmelse är den prövning av ett mål som utförs av en domstol som har fått målet återförvisat till sig av Högsta domstolen ett ”slutet” förfarande som ska utmyнна i en ny dom som ersätter den som Högsta domstolen har upphävt, varför parterna inte kan utöka föremålet för talan genom att framställa nya yrkanden och invändningar, inbegripet såvitt avser frågor som en domstol kan ta upp ex officio men som inte har prövats av Högsta domstolen och därför har vunnit implicit rättskraft (se bland annat Högsta domstolens beslut nr 29879 av den 27 oktober 2023 (avdelning 2), nr 27736 av den 22 september 2022 (avdelning 6-3) och nr 26108 av den 18 oktober 2018 (avdelning 6-5)).

Högsta domstolens fasta praxis enligt vilken principer som slås fast i EU-domstolens domar där denna tolkar unionsrätten utgör *ius superveniens* (tvingande rätt) och är omedelbart tillämpliga i den nationella rättsordningen (se bland annat

Högsta domstolens dom nr 14624 av den 25 maj 2023 (avdelning 5) och nr 9375 av den 5 april 2023 (avdelning 5)).

Kortfattad redogörelse för de faktiska omständigheterna och förfarandet i det nationella målet

A. Skiljedomen, målet i Appellationsdomstolen i Ancona och det första överklagandet till Högsta domstolen

- 1 Den 9 september 1998 ingick CR och TP ett preliminärt avtal med bolaget Soledil om köp av en bostad. De betalade en handpenning på 72 869,16 euro till Soledil, tog fastigheten i besittning och började omedelbart nyttja den i avvaktan på det slutliga avtalets ingående.
- 2 Det preliminära avtalet innehöll en bestämmelse genom vilken parterna i förväg hade fastställt beloppet för den betalning (så kallat avtalsvite) som en part som gjorde sig skyldig till avtalsbrott skulle erlagga till den andra parten. Avtalsvitet uppgick till hela den erlagda handpenningen, med förbehåll för en möjlighet att kräva ytterligare ersättning för eventuell skada utöver det beloppet.
- 3 En tvist uppstod mellan parterna på grund av att det slutliga avtalet inte hade ingåtts. Tvisten underställdes först en skiljenämnd, som var behörig i kraft av en skiljebestämmelse i det preliminära avtalet.
- 4 CR och TP överklagade skiljedomen till Appellationsdomstolen i Ancona, som genom dom av den 28 mars 2000 ogiltigförklarade skiljedomen bland annat med hänvisning till åsidosättande av en preklusionsfrist. Mot bakgrund av detta fann appellationsdomstolen att det preliminära avtalet skulle anses hävt på grund av avtalsbrott i form av CR:s och TP:s omotiverade vägran att ingå det slutliga avtalet och betala återstoden av köpeskillingen. CR och TP ålades att återlämna fastigheten medan Soledil ålades att återbetala den erhållna handpenningen med avdrag enbart för den upplupna räntan på beloppet, som alltså utgjorde det av appellationsdomstolen nedsatta avtalsvitet. Soledils yrkande om ersättning för ytterligare skada ogillades med hänvisning till bristande bevisning.
- 5 Soledil överklagade appellationsdomstolens dom till Högsta domstolen (det första överklagandet till Högsta domstolen) och gjorde gällande att det hade saknats grund för nedsättningen av avtalsvitet och att ogillandet av ersättningsyrkandet hade varit obefogat. CR och TP gick i svaromål samtidigt som de anslutningsöverklagade, varvid de bestred att de hade gjort sig skyldiga till avtalsbrott.
- 6 Genom dom av den 14 november 2015 biföll Högsta domstolen Soledils överklagande såvitt avsåg den första grunden för detta och fann att Appellationsdomstolen i Ancona inte tillräckligt hade motiverat de kriterier som den hade använt för att beräkna det nedsatta avtalsvitet. Däremot ogillade Högsta domstolen anslutningsöverklagandet och fastställde att CR och TP verkligen hade

begått avtalsbrott. Högsta domstolen upphävde därför den överklagade domen till den del som denna avsåg den grund med avseende på vilken överklagandet hade bifallits och återförvisade, i enlighet med artikel 394 i civilprocesslagen, målet till Appellationsdomstolen i Bologna för att denna på nytt skulle fastställa, i enlighet med Högsta domstolens anvisningar, beloppet för avtalsvitet till Soledil.

B. Förfarandet vid Appellationsdomstolen i Bologna efter målets återförvisning dit samt det andra överklagandet till Högsta domstolen

- 7 Därefter återupptog Soledil talan inför Appellationsdomstolen i Bologna och gjorde därvid gällande att det vid nedsättningen av avtalsvitet inte hade tagits hänsyn till borgenärens intresse av avtalets uppfyllelse eller till jämvikten mellan prestationerna och i synnerhet inte till den omständigheten att CR och TP under så lång tid som nio år hade varit i besittning av fastigheten och nyttjat denna, varvid Soledil hade saknat möjlighet att hyra ut den i syfte att låta den generera intäkter. Med hänvisning till detta yrkade Soledil att avtalsvitet skulle fastställas till det belopp som angavs i det preliminära avtalet, nämligen till samma belopp som den erlagda handpenningen på 72 869,15 euro, och att bolaget skulle tilldömas ersättning för den ytterligare skada som hade vållats genom CR:s och TP:s rättsstridiga och långvariga innehav av fastigheten. CR och TP yrkade för sin del att appellationsdomstolen skulle lämna Soledils yrkanden utan bifall.
- 8 Appellationsdomstolen i Bologna meddelade den 12 oktober 2018 dom i det mål som den hade fått återförvisat till sig. Den fastställde därvid det avtalsvite som CR och TP skulle betala till 61 600,00 euro men ogillade Soledils yrkande om ersättning för ytterligare skada, bland annat med följande motivering: a) Saken i det återförvisade målet inskränkte sig till tillämpning av avtalsvitet och eventuell nedsättning därav samt styrkande av eventuell ytterligare skada. b) Det var ostridigt, och omfattades av processintern rättskraft, att förutsättningarna för att Soledil skulle erhålla det i det preliminära avtalet överenskomna avtalsvitet var uppfyllda. c) Avtalsvitesvillkoret var oskäligt även med hänsyn tagen till att fastigheten de facto hade nyttjats under många år och till att borgenären hade ett intresse av att sälja eller hyra ut fastigheten. d) CR och TP hade betalat den överenskomna handpenningen, och Soledil hade under den aktuella tiden kunnat erhålla ränta på det beloppet eller slippa att betala ränta på de belopp som bolaget annars skulle ha behövt låna. e) En månadshyra på 550,00 euro (värdet mitt emellan de hyror som de båda parterna hade angett) fick anses skälig, vilket mot bakgrund av punkt d gav ett totalbelopp att betala på 61 600,00 euro, utan ränta och omvärdering. f) Soledil hade inte styrkt att bolaget hade drabbats av ytterligare skada.

c) Målet vid den nationella domstolen (överklagande till Högsta domstolen av den av Appellationsdomstolen i Bologna meddelade dom varigenom handläggningen av det därtill återförvisade målet avslutades)

- 9 CR och TP har överklagat domen till Högsta domstolen för att få dess lagenlighet prövad (andra överklagandet till Högsta domstolen), och det är i det

sammanhanget som det har uppstått ett behov av ett förhandsavgörande från EU-domstolens sida i vilken denna tolkar direktiv 93/13.

Parternas huvudargument

- 10 I sitt överklagande har CR och TP (i fortsättningen även kallade klagandena) för första gången anfört en ny grund, nämligen att det preliminära köpeavtalet är att betrakta som ett konsumentavtal samt att det ifrågavarande avtalsvitesvillkoret är oskäligt därför att det innebär ett krav på betalning av ett uppenbart oskäligt ersättningsbelopp. Därför skulle det villkoret ha behövt bli föremål för ett särskilt dubbelt undertecknande från de berörda konsumenternas sida, och eftersom detta inte skedde borde nämnda villkor ha förklarats ogiltigt eller verkningslöst, eventuellt ex officio, i enlighet med artikel 1341 andra stycket och artikel 1469-bis tredje stycket 6 i civillagen jämförda med artikel 1469-quinquies i civillagen, samtliga i den version som var i kraft vid tiden för avtalets ingående.
- 11 Således gjorde Appellationsdomstolen i Bologna enligt klagandena fel när den underlät att ex officio ta upp frågan om det villkorets ogiltighet. Enligt klagandena kan ett upptagande ex officio av ogiltighetsfrågan inte vara uteslutet med hänvisning till den implicita rättskraft som har uppkommit efter Högsta domstolens första dom, utan konsumentskyddet måste under alla omständigheter ges företräde.
- 12 För den händelse att klagandena inte skulle vinna framgång med den grunden har de i andra hand gjort gällande att appellationsdomstolen fastställde det avtalsvite som de ska betala på ett felaktigt sätt och med hänvisning till en motsägelsefull motivering.

Kortfattad redogörelse för skälen till att förhandsavgörande begärs

- 13 Högsta domstolen erinrar till att börja med om sin egen praxis med innebörden att konsumentskyddsreglerna är tillämpliga på ett preliminärt avtal om köp av fast egendom om detta, som i det nu aktuella fallet, ingås mellan en näringsidkare och privatpersoner som därvid tillgodoser behov utan samband med deras egen eventuella näringsverksamhet (se bland annat Högsta domstolens dom nr 497 av den 14 januari 2021 (avdelning 6-2)).
- 14 Därvidlag noterar Högsta domstolen inledningsvis att bestämmelser om handpenning eller avtalsvite och andra liknande bestämmelser genom vilka parterna på förhand kommer överens om den ersättning som ska betalas till den andra parten vid hävning eller avtalsbrott inte i sig utgör oskäliga villkor, eftersom de inte ingår bland de villkor som nämns i artikel 1341 i civillagen och således inte kräver något särskilt godkännande från konsumentens sida. Av det regelverk som genom lag nr 52/1996 infördes i artiklarna 1469-bis och 1469-quinquies i civillagen för införlivandet av direktiv 93/13 – vilket är det regelverk som var i kraft vid tiden för avtalets ingående – följer emellertid en oskälighetspresumtion

för villkor som innebär att det vid avtalsbrott ska betalas ett uppenbart oskäligt belopp. Att ett villkor befinns vara oskäligt medför – förutsatt att oskäligheten är till konsumentens nackdel – att det blir ogiltigt eller verkningslöst, och frågan om oskälighet ”kan tas upp ex officio av domstolen” enligt nämnda artikel 1469-quinquies.

- 15 Det rör sig emellertid om en ny grund för talan som klagandena inte har anfört förrän i samband med det nu aktuella andra överklagandet till Högsta domstolen, avseende domen från den appellationsdomstol som fick målet återförvisat till sig, och denna grund står i konflikt med den rättskraft som implicit har uppkommit för premissen att den ifrågavarande avtalsvitesbestämmelsen är giltig och har verkan. Det förhåller sig nämligen på följande sätt:
- a) Det beslut om nedsättning av avtalsvitet, med hänvisning till att dess belopp var oskäligt, som Högsta domstolen fattade i sin första dom förutsätter logiskt och rättsligt med nödvändighet att bestämmelsen om avtalsvite, som blev tillämplig efter det att avtalet hade hävts med hänvisning till klagandenas avtalsbrott, är giltig och har verkan.
- b) Klagandena har inte i något tidigare skede av processen framställt invändningar om att avtalsvitesbestämmelsen skulle vara ogiltig eller verkningslös.
- 16 Mot denna bakgrund påpekar Högsta domstolen att återförvisningsförfarandet är ett ”slutet” förfarande och ska utmynna i en ny dom som ska ersätta den som Högsta domstolen har upphävt. I rättspraxis rörande den artikel som reglerar detta förfarande har det fastställts att det inte endast är förbjudet för parterna att utöka föremålet för talan genom att framställa nya yrkanden utan att det därutöver också föreligger en preklusion som grundar sig på den implicita rättskraft som Högsta domstolens första dom har gett upphov till, vilket betyder att det inte heller finns någon möjlighet att anföra eller pröva vare sig frågor som domstolen kan ta upp ex officio eller frågor som trots att de inte uttryckligen har prövats är att anse som slutbehandlade till följd av avgörandet av en annan fråga (se, för ett liknande resonemang, Högsta domstolens dom nr 29879 av den 27 oktober 2023 (avdelning 2), nr 27736 av den 22 september 2022 (avdelning 6-3) och nr 26108 av den 18 oktober 2018 (avdelning 6-5)).
- 17 I detta sammanhang tillägger Högsta domstolen att befogenheten att ex officio pröva det aktuella villkorets eventuella ogiltighet eller verkningslöshet redan är konsumerad i det nu aktuella fallet, eftersom Högsta domstolen hade möjlighet att ex officio ta upp den frågan men att den, i och med att den beslutade att återförvisa målet enbart såvitt avsåg hur den första appellationsdomstolen hade motiverat sin nedsättning av avtalsvitet, nödvändigtvis förutsatte att avtalsvitesbestämmelsen var giltig och hade verkan, vilket medförde att det enda som den domstol som fick målet återförvisat till sig hade att pröva var avtalsvitesbeloppet.

- 18 Å andra sidan erinrar Högsta domstolen också om sin egen fasta praxis med innebörden att principer som slås fast i EU-domstolens domar där denna tolkar unionsrätten har verkan av *ius superveniens* (tvingande rätt) och är omedelbart tillämpliga i den nationella rättsordningen, och således även i samband med att ett mål återförvisas för sakprövning efter det att Högsta domstolen har upphävt en dom, med ett enda undantag, nämligen såvitt avser förhållanden som har upphört (se, för ett liknande resonemang, Högsta domstolens dom nr 14624 av den 25 maj 2023 (avdelning 5) och nr 9375 av den 5 april 2023 (avdelning 5)). Vidare har Högsta domstolen just på tal om ogiltighet till skydd för konsumenter uttalat att EU-domstolens vägledning såvitt avser oskäliga villkor i konsumentavtal föranleder en förstärkning av domstolarnas befogenhet och tillika skyldighet att ex officio ta upp ogiltighetsfrågor, som har avgörande betydelse för möjligheterna att avskräcka från missbruk som skadar svagare avtalsparter (såsom konsumenter, sparare och investerare) och att se till att marknaden fungerar väl (Högsta domstolens dom nr 26242 av den 12 december 2014 (förenade avdelningar)).
- 19 Högsta domstolen finner därför att den, oaktat de nationella processrättsliga regler som tvingar den att respektera rättskraften, ändå är skyldig att ex officio ta upp frågan om den nu aktuella avtalsvitesbestämmelsens ogiltighet eller verkningslöshet, med tanke på att vad som är i fråga är ett regelverk för konsumentskydd som genomför unionsrätten på området.
- 20 Därvidlag framhåller Högsta domstolen att EU-domstolen nyligen har uttalat sig just om huruvida vissa processrättsliga regler i vissa medlemsstater (närmare bestämt Spanien, Rumänien och Italien) är förenliga med direktiv 93/13 till den del som dessa nationella regler hindrar en verkställighetsdomstol (eller en domstol i andra instans) från att ex officio skälighetspröva villkoren i ett konsumentavtal som avses i ett lagakraftvunnet avgörande. Det rör sig om de fyra domar som EU-domstolen, stora avdelningen, meddelade den 17 maj 2022 i målen SPV Project 1503 m.fl. (C-693/19 och C-831/19, EU:C:2022:395), Unicaja Banco (C-869/19, EU:C:2022:397), Ibercaja Banco (C-600/19, ECLI:EU:C:2022:394) och Impuls Leasing Romania (C-725/19, EU:C:2022:396).

Såvitt avsåg de italienska reglerna fann EU-domstolen att artiklarna 6.1 och 7.1 i direktiv 93/13 utgör hinder för en nationell lagstiftning i vilken det föreskrivs att när ett betalningsföreläggande som har utfärdats av en domstol på begäran av en borgenär inte har bestritts av gäldenären, kan verkställighetsdomstolen inte senare pröva huruvida de villkor i avtalet som har legat till grund för betalningsföreläggandet eventuellt är oskäliga, eftersom betalningsföreläggandets rättskraft implicit omfattar nämnda villkors giltighet, vilket innebär att ingen prövning av deras giltighet får ske (domen SPV Project 1503 m.fl., C-693/19 och C-831/19).

Såvitt avsåg parternas agerande inom ramen för en rättsprocess fann EU-domstolen, i den dom som rörde de spanska reglerna, att artikel 6.1 i direktiv 93/13 utgör hinder för en lagstiftning enligt vilken en nationell domstol, som har att pröva ett överklagande av en dom som tidsmässigt begränsar återbetalningen av belopp som

felaktigt har erlagts av en konsument i enlighet med ett villkor som har förklarats vara oskäligt, inte ex officio kan pröva en grund som avser åsidosättande av denna bestämmelse och förordna om full återbetalning av dessa belopp, när konsumentens underlåtenhet att bestrida denna begränsning i tiden inte kan hänföras till att konsumenten har varit helt passiv (domen Unicaja Banco, C-869/19).

- 21 Högsta domstolen tillägger att denna rättspraxis är förenlig med vad EU-domstolen tidigare har funnit såvitt avser principen om ett effektivt konsumentskydd i den mening som avses i direktiv 93/13 och i artikel 47 i stadgan, vilka enligt EU-domstolen utgör hinder för en tolkning av en nationell bestämmelse med innebörden att om en domstol som har att pröva en talan som har väckts av en näringsidkare mot en konsument, och som omfattas av direktivets tillämpningsområde, avgör målet genom tredskodom på grund av att konsumenten inte inställer sig till den förhandling som denne har kallats till, får denna domstol inte vidta åtgärder för bevisupptagning som är nödvändiga för att den ex officio ska kunna bedöma huruvida de avtalsvillkor som näringsidkaren åberopar är oskäliga, om domstolen är osäker på huruvida dessa villkor verkligen är oskäliga i den mening som avses i nämnda direktiv (dom av den 4 juni 2020, Kancelaria Medius, C-495/19, EU:C:2020:431).
- 22 Av de ovan redovisade skälen vilandeförklarar Högsta domstolen målet och ber EU-domstolen att slå fast huruvida direktiv 93/13 kan tolkas så, att det utgör hinder för en nationell processrättslig regel enligt vilken en domstol inte ex officio kan pröva huruvida ett oskäligt villkor är ogiltigt eller verkningslöst på grund av att det föreligger en rättskraft som implicit har uppkommit inom ramen för ett domstolsförfarande avseende sak- eller rättsfrågor under vilket det genomgående har antagits att det aktuella villkoret var giltigt och hade verkan, även med beaktande av att de berörda personerna inte åberopade denna ogiltighet eller verkningslöshet under det förfarandet.